که غواړئ د سولې او پخلاينې دره
بېرته اوسي، اوربند ټينګ کړئ

اوربند

ORBAND

دور سوم. شماره هژدهم. ۲۸ اسد. ۱۳۹۸

- د کرښې دوارو غاړو د استقلال جګړه
- امان افغان
- د تاريخ يوه پټه پاڼه
- د ميوند پر خاوره د ميوند زمري پلونه
- د افغان ملکې ثريا له نظره د ښځو مقام...

د استقلال سلمه کاليزه او د جشن غصب شوې سيمه

اوس د ارګ لخوا په داسې حال کې د استقلال سلمې کاليزې ته دري سوه اتيا ميليونه افغانۍ ځانګړې شوې چې د جشن سيمه زورواکو لاندې کړې، د وزارتو ملکيتونه (ننداريتونونه، کمپونه) د اتيا، سلو کالو په موده همدغو زورواکو او سرکار ته نژدې کړيو په ټيکه اخيستې، د خپلې خوښې، مارکيټونه، هټۍ، دفترونه او ودانۍ پې پکې رغولې دي.
ان حہ له بهره وارډو شويو [illegible] په نامه د جشن [illegible] سيمه لاندې کړې ده.

ثبات او همپالنه

ثبات او همپالنه؛
[illegible]اد د ټولو قومونو د وصل کړۍ ده

[illegible]الرحمن لغمانی
[illegible]او د ښکلا جراحي متخصص
[illegible]يس)، خولهکي، د بدن د دانو، د نوي
[illegible]دو درملنه، د بدن د سوي او سوروالي،
[illegible]ونو، د سترګو په شاوخوا کې د سپينو
[illegible]بريو او د نوکانو د ناروغيو درملنه
[illegible]زان قيمت)، ماموريت
[illegible]بوال مارکيټ
+93 (0) 747777[illegible]

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَــلَداً آمِناً

اوربند

اونیزه

دور سوم شمارهٔ هژدهم، ۲۸ اسد، ۱۳۹۸

نیولیک

د میوند پر خاوره د میوند زمري پلونه/ ۲
د کرښې دواړو غاړو د استقلال جګړه/ ۳
د دارالامان ښار د رغونې مدنیت او حکمت/ ۴
د اماني دورې نوی انځور/ ۵
د خپلواکۍ نمانځنه/ ٦
امان افغان/ ۸
د تاریخ یوه پټه پاڼه/ ۹
تور او سپین صنعت/ ۱۰
د افغان ملکې ثریا له نظره د ښځو مقام/ ۱۱

اوربند

د تلپاتې سولې لومړی ګام
اوربند؛ د ملي جرګې یواځینی شرط دی
اوربند؛ د روغې جوړې پیلامه ده
اوربند؛ د جګړې مخنیوی دی
اوربند؛ ملي غوښتنه ده
اوربند؛ د هر افغان غږ دی
اوربند؛ د هرې مور هیله ده
اوربند؛ ملي اړتیا ده
اوربند؛ ټیکاو دی
اوربند؛ د سوکالۍ لوری دی
اوربند؛ د بسیاینې لار ده
اوربند؛ د پرمختګ اساس دی
اوربند؛ ژوند دی
اوربند؛ له مرګ سره مبارزه ده
اوربند؛ د بربادۍ مخنیوی دی
اوربند ټینګ کړئ، له اوربند سره کېنئ، پر اوربند راټول شئ.

بسم الله الرحمن الرحیم

سرلیکنه

د استقلال سلمه کالیزه او د جشن غصب شوې سیمه

مونږ یوازې د استقلال سلمه کالیزه نه نمانځو، هر کال مو د استقلال کالیزه نمانځلې ده، که واکمن له وېرې له ارګه را وتلی شي که نه، ولس د خپلې ازادۍ ورځ نمانځلې ده. له سرکار یې په زیاتو او پرتمینو مراسمو نمانځلې ده.
یو وخت داسې و چې مونږ د استقلال، تجارت او پښتونستان په نامه جشنونه لرل چې هر یو په ځانګړیو مراسمو نمانځل کېده، مونږ د جشنونو سیمه درلوده، د هر وزارت او ادارې خپل نندارتون او کمپ و، په هر کمپ کې څلور ورځې شپه ورځ د استقلال په ویاړ بېلا بېل، فرهنګي او هنري پروګرامونه وړاندې کېدل. پر کنسرتونو او ملي نغمو او ترانو سربېره د تیاتر او ډرامو په زړه پورې پروګرامونه او مستند فلمونه ننداري ته وړاندې کېدل، ددغو جشنونو او ملي ورځو په ویاړ وار له مخه علمي، ادبي، تاریخي او څېړنیز اثار چمتو کېدل، راډیو ځانګړي پروګرامونه وړاندې کول او چاپي رسنیو فوق العاده ګڼې را اېستلې.
د رسم ګذشت پر ورځ پر رسمي پرېډ سربېره د ښوونځیو زده‌کوونکیو هم د رسم ګذشت خپل مراسم لرل چې پوره میاشت ښوونځیو له درسي ساعتونو وروسته ددغو مراسمو چمتو والی او تابیا نیوله. د رحمان بابا او خوشال خان د ملي اتڼ ځانګړې ټیمونه لرل او د ملي لوبو بېلا بېل پروګرامونه یې وړاندې کول.
ددغو پروګرامونو د تر سراوې لپاره یوه ځانګړې سیمه «د جشن سیمې» په نامه یادېدله، له پامیر سینما، میوند واټ، د نجات تر څلي او عیدګاه تر مخ، پل محمود خان تر ارګ او نادر پښتون واټ کرۍ شپه په ځانګړیو څراغونو لکه ورځ روښانه بریښېدله، د جشن شپو له ورځو زیاتې او درنې خوښۍ وړاندې کولې.
اوس د ارګ لخوا په داسې حال کې د استقلال سلمې کالیزې ته درې سوه اتیا میلیونه افغانۍ ځانګړې شوې چې د جشن سیمه زورواکیو لاندې کړې، د وزارتو ملکیتونه (نندارتونونه، کمپونه) د اتیا، سلو کالو په موده همدغو زورواکیو او سرکار ته نژدې کړیو په ټیکه اخیستې، د خپلې خوښې، مارکیټونه، هټۍ، دفترونه او ودانۍ یې پکې رغولې دي.
ان چې له بهره واردو شویو تبلیغیانو هم د جومات په نامه د جشن پراخه ساحه لاندې کړې ده.
ولس هر کال د استقلال کالیزه نمانځلې، د استقلال جشن یې نیولی، تش لاس ته یې نه دي کتلي، په نشت امکاناتو او تش لاس یې د استقلال جشن نمانځلی. تاسې به ګورئ چې ارګ په څلور سوه میلیوني بودجه د استقلال جشن په کومه کچه نمانځي او ولس یې په تش لاس په کومه بڼه درونډ تلي؟! ...

پاتې ۱۱ مخ

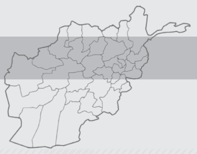

امتیاز
افغانستان
چلوونکي
افغانان
خپرندوی
دانش خپرندویه ټولنه

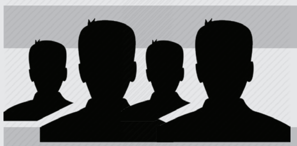

اړیکي
+93 (0) 788042821 - 0700639383
بریښنلیک
spinsahaar@gmail.com

بیه
۲۰ ؋

ketabton.com - The Digital Library

د بریتانیا پر خاوره د میوند زمري پلونه

د میوند زمری

د لندن لویدیز په ۴۰ کیلو متری ریډینګ ښارګوټي د فوربري ګارډینز «پارک» وړوکي غونډۍ ته په ختو مخ په بره، پر یوه ډبرلیک کښلي:

«تاریخ، هیواد او واکمنۍ ته د ژمنتیا، اتلولۍ او اخلاص بله داسې بېلګه نشته لکه شپاړسم لښکر چې د ۱۸۸۰ کال د جولای پر اوه ویشتمه د میوند په جګړه کې ښودلې ده.»

یو بل ډبرلیک کې ددغه یادګار یادونه په داسې ټکو شوې:

«دغه یادګار د یوولسو هغو افسرانو او ۳۱۸ وړوکیو ضابطانو او د یارکشایر شپږ شپېتم کنډک د سرتېرو درناوی او د سرښندنو یادونه کوي چې د خپل هېواد لپاره یې په افغان جګړه کې په میوند، ګرشګ او کندهار کې خپل سرونه بایللي دي.

تاریخ او خلک به د ٦٦ کنډک قربانۍ د تل لپاره په نمانځنه او درنښت یاد ساتي.

دغه یادګار په ۱۸۸۴ کال کې جوړ شوی، دوه کاله یې جوړېدن نیولی. د پوځ یوه ملي ترانه د همدغو سرښندنو په درناوي کې را منځته شوې، دوی تر مرګه د بریتانوي واکمنۍ بیرغ هسک او رپانده ساتلی.»

زما مخې ته خپل هېواد و ولس ولاړ و، له سترګو مې د بریتانیا د مادي پرمختګ پردې لرې شوې. خپل هېواد مې سرلوړی او فاتح کوت، ما د انګلیس پر خاوره د خپلې سوبې یادګار کې سترګې ټومبلې وې، دا د وخت د ستر زبرځواک پر خاوره زما د ولس د اتلولۍ هغه تاریخ دی چې په حقیقت کې زما د ولس او هېواد د سرلوړۍ او فتحې یادګار دی، خو پېرنګي ته ګوره چې دغه ماتې یې په څومره مهارت خپله بریا ګرځولې.

ویښ قومونه خپلې ماتې د خپلو سوبو په بنه وړاندې کوي، خپلې ماتې یادې ساتي، پر خپلو ماتو خاورې نه اړوي له خپلو ماتو د بریالیتوب پوړۍ جوړوي.

ما دلته په خپلو سترګو د پېرنګي زبرځواک ماتې ته کتل، هغه څه چې پېرنګي له خپلې ماتې تر لاسه کولی شوای، ما له خپلې سوبې تر لاسه نکړای شول، ما د شوروي په ماته او خپله فتحه کې هم دغسې تیندک وخوړ، د شوروي له ماتې لوېدیځ د خپلې فتحې سندره جوړه کړه، خو زه یې د غمیزو په سمندر لاهو کړم...

د شهرت ننګیال له ناول څخه

د کرښې دواړو غاړو د استقلال جګړه

دا حقیقت دی چې کرښې ولسونه نشي بېلولی، اوبه په ډانګ نه بېلېږي.

ولسونه ګډ دیني اعتقادات، ملي ارزښتونه، کولتوري اړیکې، ګډه ژبه او ملي نوامیس یو له بل سره پېيي، دغه پېلیتا داسې مزبوت غوټه شوې وي چې موقتي او تپلې کرښې، سیاستونه او ښکېلاکي وېش یې حقیقت او ملي هویت نشي بدلولی.

وزیرستان که هر څو له انتظامي اړخه پیرنګی د ډیورنډ په چاړه له لوی افغانستان بېل کړ، خو د کرښې دواړو غاړو ولسونه یې له یو بل جلا نکړای شول، دغه ولسونه همېشه په غم او ښادي کې د یو بل څنګ ته درېدلی او د پردیو پر ضد یې ګډه مبارزه کړې.

کله د وزیرستان مېړنیو قومونو له کرښې بلې غاړې پښتو په ننګه او ملاتړ خپله توره له تیکې ایستلې او کله دې خوا ځدراڼو، تڼیو، ګربزو او د لویې پکتیا ولسونو د خپلو وزیرستاني عزیزانو مټ غښتلی کړی دی. دا زموږ خبره نه ده، د تاریخ اټل حقیقت دی، زموږ د ملي یووالي، قومي همغږي او دیني پیوستون دغه حقیقت د تاریخ په پاڼو کې خوندي دی.

د مغلو په خلاف د پیر روښان له ملي مبارزې وروسته د پیرنګي ضد مبارزې او د جهاد په لړ کې د ملا پوونده، ملاحمزه، او ایپي فقیر په ملاتړ د لویې پکتیا ولسونو د وزیرستان له آزادي غوښتونکو سره څنګ په څنګ د غزا غلبلو ته اوږه ورکړې.

تاریخ راښيي چې دد ۱۹۱۴ د نومبر په ۲۸ مه د ځدراڼو، تڼیو، خوستوالو او ګربزو یو ستر دوولس سوه کسیزه لښکر د ډنډې په دردانې کې د غزا له ډولونو سره د پیرنګي پر تاڼو او څوکیو د برید لپاره راټول شول. غازیانو په هماغه لومړیو کې د تیلیفون او تلګراف مزي پرې کړل، د لیوني ملنګ او سالم پش په مشری یې د پیرنګي په څواکونو ور ترپلل.

پیرنیګی له کلا دننه مقابله کوله، د راوتو مخه یې نشوای موندلی، غازیان چې له لومړي برید وروسته نږدې غرونو ته ختلي وو، پرېکړه وکړه چې د شپې پر کمپ برید وکړي، خو پېرنګي وار وړومبی کړ له دریو خواوو یې غازیان تر برید لاندې ونیول. پیرنګی خپله درې اړخیزه حمله داسې تنظیم کړې وه چې لفټننټ پرینډر د درپه په خپلو له کلي، کپتان جوتم د میرانشا سرای له استقامته او میجر بی سکاټ د همزونی له شنې خوړ (الګړجې) پرې راوګرځېد، سخت جنګ ونښت، غازیان که څه هم ناڅاپي او نابېره له بریده سره مخامخ شوي وو، خو پخپل مېړني مقاومت یې پیرنګي پوځ په شا وتمباوه. (۸۱) پیرنګي عسکر یې ترې ووژل، له غازیانو (۱۸) تنه شهیدان شول. له دغه جګړې وروسته د ځدراڼو، تڼیو، ګربزو او خوستوالو لښکر پرېکړه وکړه چې دا ځل د شپانه خیسارې پر کلا برید وکړئ، ملک مادي خان مداخیل ته یې په دې اړیه لیک واستاوه، خو له بده بخته لیک ده ته له برید وروسته ورسید.

په لیک کې راغلي:

له سلام وروسته،

«تاسې ته دې معلومه وي چې د ځدراڼو، تڼیو، او خوستوالو لوی لښکر راغونډ شوی دی، د دغه لیک په در رسېدو، تاسې هم باید له ځنډ پرته خپل لښکر راغونډ کړی په پیرنګیانو چې اوس بیخي کمزوري شوي برید وکړئ او ویې شړئ. انشاءالله اوس د خارجیانو د ورکېدو ورځې دي، جرمن پادشا هم پر انګرېزانو بریدونه سخت کړي، له تاسې زموږ غوښتنه ده چې د پیرنګي پر خلاف را پورته شي. له بنوڅو، خټکو، مروتو او اپریدو هم خبر راغلی چې په یوه خوله جهاد ته تیار دي.

د ځدراڼو، تڼیو او خوستوالو لس زره کسیزه لښکر د مزدک غره په مخه کې د اوژګي او رنګوټي پر لار په تادیبي الګډرا لوېدلی و، د ډولونو په وهلو یې د خیسارې کلا، چاپېر مورچې نیولې وې وزیر او دوړ هم ورسره مل شوي وو.

د ۱۹۱۵ د جنوري پر اوومه یې پر کلا برید وکړ، له میرانشا کپتان جوتم له خپلو ځواکونو سره د خیسارې کلا د ملیشې ملاتړ ته حرکت وکړ-له دې سره جګړه نوره هم سخته شوه، د پیرنګي له پوځ د کپتان جوتم په ګډون چې یوه ځدراڼ غازي په نښه کړی و (۳۷۰) برتانوي عسکر ووژل شول، غازیانو بېشمېره آسان، قچری، ټوپک، مهمات او نور توکي په غنیمت ونیول، له غازیانو ۸ تنه دغه جګړه کې شهیدان شول.

د یاد کال د مارچ پر ۲۳ مه د ځدراڼو، منګلو، تڼیو او خوستوالو یو ستر لښکر د ګربزو د لا لیږی او پیاوشاخوړ تر منځ موقیعت ونیو، لښکر د مارچ پر ۲۴ مه د میرانشا شمال ته پر شګی میله کې راغونډ شو. د لښکر مشري غلام خان ځدراڼ، شاحسین، لیونی ملنګ، ملا محی الدین ایکړ، سالم پش، الله ګل ځدراڼ، تورګل تڼی، عالم خان تڼی، طوطي میزایي، ګلوم دین تڼی او ملک خابي خیل کوله.

لښکر په ټوپکو، تورو، نیزو، او کوتکو سمبال و، ځینې تش لاسي هم وو. د اوړو، وریژو، ګوډې یې ورسره اخیستې وو، له هر قام سره خپل بیرغ و، چې کلمه شریفه پرې لیکل شوې وه، د لښکر ډېری ځدراڼ وو، د منګلو لښکر هم ورسره یوځای شو.

پیرنګی د جنرال فین تر قوماندې لاندې خپل پوځ راټول کړ. د مارچ په ۲۶ مه پیرنګی پوځ پر غازیانو هغه مهال د ټوپونو او درنو ماشینګڼو حمله وکړه چې دوی خوبولي وو، له دې سره غازیانو داسې مقابل ورسره وکړه چې د سکنډ لفټننټ جان ویل او لفټننټ ګریج په ګډون (۵۷۸) تنه ګوره پوځیان او ملیشه ووژل شول. او (۲۵۰) یې زخیمان شول. له غازیانو (۲۰۰) تنه شهیدان او (۳۰۰) ټپیان شول.

ketabton.com - The Digital Library

د دار الامان ښار د رغوني مدنيت او حکمت

چهاردهي ښار ته نږدې پراخه سيمه ده، اميرعبدالرحمن خان دا ځای د پلازمېنې لپاره ډېر مناسب بللی و او په ډېر حسرت يې ويلي وو، کاش کابل دلته وای! کوم پېټی چې دومره نومیالي او زړه‌ور پاچا پورته نکړ، د هغه د کورنۍ بل کس هغه کار (ډېر ښه پېل) کړ او تر نیمايي يې ورساوه.

ليکوال: محمد حسين خان
ژباړن ياد

د لندن په خلکو چې وبا راغله، نو طبيبان يې په مخنيوي کې پاتې راغلل، ځکه د ښار ودانۍ داسې جوړې شوې وې چې له کوڅو يې چټلې اوبه بهر نه وتلې. دلته را ټوله شوې چټلي او تعفن د ناروغيو اصلي لامل و. انسان چې بېوسه شو، نو خدای خپل قدرت وکاراوه، اور ولگېده او ټول ښار وسوځېده، ښار سوځېدو دا گټه وکړه چې دويم ځل يې ودانۍ او آبادۍ د روغتيايي قوانينو په نظر کې نيولو سره جوړې شوې.
په کابل کې به هم هر دويم او درېيم کال وژونکې وباگانې راتللې. اعليحضرت ددې ستونزې د حل لپاره له پغمانه د پاکو اوبو نلونه را تېر کړل، د خوراکي توکيو په دوکانونو يې روغتيايي څارنه پيل کړه او په کوڅو کې يې د چټلو اوبو وتلو لپاره ويالې ووېستلې. په ورپسې کال چې وبا راغله، نو ځينو خلکو به ويل، هغه پخواني برکتونه نه دي پاتې، بل ځواب چې نه و، نو ويل يې، ان په وباگانو کې هم پخوانی برکت نه دی پاتې. پخوا به يې هره ورځ سل يو نيم سل تنه وژل او اوس چې لس پېنځلس ناروغان شي، په هغه کې څو بېرته رغېږي. دا به د هغه پخواني فکر لرونکيو خلکو په اړه ويل کېدل چې په هر پخواني شي کې به يې تقدس ليده او د نويو شيانو سپکاوی به يې کاوه. مثلاً ويل به يې، غله گرانه شوې ده، خو په مقابل کې به يې د پيسو ارزښت کمېدو ته نه کتل. داسې خلک هر ځای کې د نوښت او اصلاحاتو مخالف وي. وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهُ مُعْرِضِينَ (الشعراء - ۵)
(ژباړه: کوم نوی شی چې وي، که هر څومره گټور وي، دوی ترې مخ اړوي.)
اعليحضرت غازي د کابل په شمول ټولو ښارونو کې ښاروالۍ (مجالس بلديه) را منځته کړې. پلازمېنه کې چې لومړی مجلس وشو، نو خپله شاهانه ذات پکې گډون درلود او په هره موضوع کې يې د يوه عادي وگړي په توگه برخه واخيسته، خلکو ته يې دا نمونه وښودله چې هر څوک بايد د عمومي رفاه لپاره څنگه بحث وکړي. په گډونوالو کې به چې چا اعليحضرت ته شاهانه خطاب وکړ، نو ده به منع کاوه او ورته ويل به يې، زه د ولس د عام وگړي په توگه راغلی يم. له هغې وروسته به بيا شاه ته په خبرو کې د لومړي کس (فردِ اول) په نوم اشاره کېده.
د ښاروالۍ په وسيله چې د حفظ الصحې، پاکوالي او نور کارونه وشول (بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَ رَبٌّ غَفُورٌ)، ناروغۍ ورسره کمې شوې او اته کاله بيا وبا را ونه گرځېده. خو پخوانۍ ودانۍ داسې جوړې شوې دي چې هېڅ‌ډول ټول روغتيايي أصول پکې نشي عملي کېدای او ځينې نورې ناروغۍ کله کله سر را پورته کوي، نو مخکې له دې چې دلته هم د لندن په څېر آفت نازل شي، اعليحضرت د نوي ښار بنسټ کېښود. ددې ښار د بنسټ اېښودنې په مراسمو کې د دولت او ملت ستر ارکان او سفيران ټول حاضر وو. دلته اعليحضرت يوه فصيحه او بليغه وينا وکړه او ددې ښار اړتيا يې په دلايلو ثابته کړه. شاه په لوړ ځای کې ودرېد او ويې ويل، زموږ د هېواد بخت ښه دی چې له آفتونو او مصيبتونو راته لږ ضرر را رسېږي او په لږ زيار ډېر پرمختگ کېدلی شي. دلته يې بيا شاهي خُطبه او امانيه سيکې د زرگونه کاله وروسته عتيقه کيندنو لپاره د دارالامان په تهدابونو کې کېښودلې.
د شاهانه ذات ټول کارونه په پراخه پيمانه وي. په کندهار او نورو ځايونو کې هم د نويو ښارونو بنسټونه اېښودل شوي دي او د کابل دارالامان هم له ښاره پېنځه ميله (اته کيلو ميټره) لرې دی. هيله ده چې ورو ورو به دواړه سره وصل شي. اوس د دواړو تر منځ د بېلا بېل نقل و حرکت لپاره پراخه پوخ سړک جوړ شوی او ډېرې زياتې دولتي ودانۍ په ډېره ښايسته بڼه رغول شوې دي. د حکومت

ketabton.com - The Digital Library

ستره مانۍ چې په پوه لوړ ځای جوړه شوې، تقریباً په بشپړېدو ده. پخپله همایوني ذات چې ماښام هواخوری ته ځي، الماني مهندسینو ته لارښوونه کوي او هغه ودانۍ او باغونه ویني چې میلونه اوږدوالی لري.
د بغداد پخوانی ښار چې عباسي خلیفه ته مناسب ښکاره نشو، نو د طبیبانو په مشوره یې د ښار ګردچاپېره سیمو کې غوښې را ځوړندې کړې، په کوم ځای کې چې را ځړول شوې غوښه خوسا نشوه، هلته یې اوسنی بغداد جوړ کړ.
کتاب: افغان پاچا

د اماني دورې نوی انځور

وحید عمر

د اماني دورې په اړه به ډېر آثار لیکل شوي او خپاره شوي وي، خو تر ډېره به هغه ستونزه په کې وي چې زموږ ټول تاریخ ورسره مخ دی او دا ستونزه څه ده؟ ستونزه دا ده چې زموږ زیاتره تاریخونه یوازې د پېښلیکونو بڼه لري، یعنې په یوه مشخصه دوره کې شوې پېښې یې په ترتیب سره راخیستي او ثبت کړې وي، په داسې تاریخونو کې د ټولنو لوی سیاسي تحولات وي، خو د واکمنو د دورې او ولس عمومي معلومات او انځور پکې نه وي، همدا لامل دی چې زموږ تاریخ ډېرو لوستونکیو ته په زړه پورې نه وي.
داسې تاریخ موږ ته دقیقې نښې راکوي، خو په هغو دورو کې د واکمنو او ولس ذهني تمایلات، په ولس کې روان کلتوري، ولسي او ټولنیز جریانونه راته نه ښيي او موږ چې دا تاریخونه لولو، نو دا معلومات تر نشو کولای چې هغه وخت په ولس کې لوی ارزښتونه څه وو او له ځینو پدیدو د دوی درک او په مقابل کې یې غبرګون څنګه و.
کله چې تاریخ دا ځانګړنې ونه لري، نو یوازې وچې نښې پاتې کېږي چې دا له یوې خوا په زړه پورې نه وي او له بلې خوا لوستونکي ته د تېر وخت په اړه غنې تصویر او تصور نشي ورکولای، له دې امله بیا د داسې تاریخونو په لوستو، هغه درس او سبق نه اخیستل کېږي چې نور ولسونه یې له خپل تاریخه اخلي او بیاځلې د تاریخ تکرار ته نه مجبورېږي.
«افغان پاچا» کتاب چې ما ولوست، نو زموږ د تاریخ له کتابونو راته بېخي جلا ښکاره شو، ځکه دا یوازې د یوې پاچاهۍ پېښلیک نه دی، بلکې د هغه پاچا د شخصیت، چلند، ذهني تمایلاتو، مفکورې، پلانونو، شخصي ژوند او له ولس او ټولنې د هغه د درک او غبرګون یوه بشپړه تابلو ده.
زه هیله من یم چې دا کتاب به افغان ولس ته د غازي امان الله خان په اړه نسبتاً بشپړ او تر پخوا جامع تصویر وړاندې کړي او په ولس کې چې د غازي د ژوند، فکر، کړو وړو او خصوصاً اصلاحاتو په اړه کوم سوء تفاهمونه را منځته شوي، د هغو په حل کولو کې به مرسته وکړي.

ketabton.com - The Digital Library

د خپلواکۍ نمانځنه

د فېسبوک کیسه ده چې یوه کس ویل، خبر شوم چې په سوېډن کې موږ سره په یوې فابریکې کې داسې یو څوک مزدوري کوي چې ورور یې د یوه هېواد ولسمشر دی. ددې حیرانوونکي خبر اورېدو مې تلوسه دومره ډېره کړه چې بله ورځ مې سړی پیدا کړ، پوښتنه مې تری وکړه چې آیا رښتیا هم ستاسې ورور ولسمشر دی؟

حفیظ الله تراب

ورور ولسمشر دی؟
هغه وویل:
- هو! دا خبره سمه ده، زما ورور د ایریتیریا هېواد جمهور رئیس دی.
د سړي ځواب هک پک کړم او په حیرانۍ مې ورته وویل:
- ستا ورور دومره لوی سړی دی او ته بیا هم په دې فابریکه کې دومره سخته مزدوري کوې؟
هغه وویل:
- زه یوازې ځان ته نه، د هغه د ماشومانو لپاره هم مزدوري کوم. د ورور کورنۍ مې لویه ده، پخپل معاش یې گوزاره نه کېږي، ځکه نو اته ساعته د ځان او اته ساعته هم د خپل ورور لپاره کار کوم او له دې ځایه پیسې ورلېږم.
زما حیراني نوره هم ډېره شوه، غلی وم چې هغه بیا راته وویل:
- زموږ یو ډېر غریب هېواد دی، خو د خپل هېواد عزت پر موږ ډېر گران دی. د نړۍ ډېرو هېوادونو موږ نه غوښتي چې مرستې یې ومنو، خو موږ کله هم دا کار نه کوو، نه غواړو چې د خپل هېواد سر چاته په خیرات ټیټ کړو.
له پورته کیسې نه مې موخه دا وه چې د ملي غرور لرل، د ارزښتونو پالل او په نړۍ کې په هسکه غړۍ ژوند کول، د ویښو او خپلواکو ملتونو ځانگړنه ده.
ددې ډول ارزښتونو د پاللو یو اتل موږ هم درلود، داسې اتل چې په هغه وخت کې د نړۍ لویو هېوادونو په رښتینې د خپلواکۍ اتل باله.
غازي امان الله خان، هغه څوک چې د خپل حکومت په لومړۍ ورځ یې د انگلستان سفیر را وغوښت، لیک یې ورکړ او ورته یې وویل:
- «له دې وروسته افغانستان یو خپلواک هېواد دی. که تاسې زموږ خپلواکي ونه منئ، نو زموږ او ستاسې خبره به دا توره فیصله کوي».
انگرېز انکار وکړ، هغه په زړو ټوپکو او تورو خلک وسله‌وال کړل او په نشتو امکاناتو یې د استقلال جگړه پیل کړه. رښتیا چې هوډ پیاوړی او نیت پاک وي، نو بری دې پخپله هرکلی کوي. تر لنډ جنگ وروسته انگلیس ماتې وخوړه او په لومړي ځل یې د یوه هېواد خپلواکي ومنله.
غازي امان الله خان نه یوازې د خپلواکۍ مېړنی و، بلکې د هېواد د پرمختگ او د خلکو له سوکالۍ سره یې لېونۍ مینه لرله. هغه غوښتل چې په لنډ وخت کې افغانان د سوکاله ژوند خاوندان کړي. د لومړي ځل لپاره یې قانون جوړ کړ، ښوونځیو، تخنیک او د ژوندانه نورو برخو ته یې ډېره پاملرنه وکړه. پاکي او سپېڅلتیا خو یې دومره وه چې له اروپا نه تر راتگ وروسته یې د خپل سفر د مالي لگښت ټول راپور ملت ته ورکړ او دا یې هم څرگنده کړه چې دومره لاسته راوړنې لري.
هغه ډالۍ چې په اروپا کې خلکو ورکړې وې، تر لسو ډېرې موټرې پرې ډکې شوې. د درناوي او عزت خو یې دا حال و چې د فرانسې د هغه وخت ولسمشر د شپې د ناپیلیون په چپرکټ کې ویده کړ او د پاریس د ښار کیلي یې ورکړه. هغه د افغانستان نوم په نړۍ کې تر لمر هم ځلانده کړ.
د هغه ستر ارمان دا و چې هېوادوال یې د غارونو له ژوند نه را ووځي او له تمدن سره اشنا شي. هغه د نړۍ نورو هېوادونو ته د خپلواکۍ روحیه ورکړه. که د هغه مېړانه او جرئت نه وای، کېدای شو چې زموږ گاونډیو هېوادونو لا تر اوسه د غلامۍ زهر څکلای. همدا باتور و چې غلامو ملتونو ته یې د خپلواکۍ ساه ورکړه.
دا چې د نړۍ ډېر هېوادونه خپل مصنوعي اتلان نمانځي، نو پر موږ خو فرض ده چې د خپل رښتیني اتل کارنامې ونمانځو.
پکار ده چې د خپلواکۍ پر ورځ د هغو ټولو شهیدانو روحونو ته درودونه ووایو چې د غازي امان الله خان په مشرۍ یې خپل سرونه د هېواد لپاره قرباني کړي.
پکار ده چې د خپلې دغې تاریخي ورځې په ویاړ خپل مسوولیت ادا کړو. د همدغو ارزښتونو پالل کولای شي چې زموږ د ازادۍ روحیه پیاوړې او موږ د اوسني استعمار له منگولو وژغوري.
ژوندي دې وي د هېواد د خپلواکۍ د لارې اتلان
تلپاتې دې وي، د خپلواکۍ د شهیدانو نومونه او کارنامې

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

امان افغان

مصطفی عمرزی

«ملت عزیز و باوفای من!
به مناسبت ختم سفر چندماهه ی من و اجراآتی که برای ترقیات شما شده بود و برای بازپرسی احوالات شما فرزندان عزیز، لازم دیدیم که از هر اکناف مملکت، وکلای شما را احضار کرده، لوی جرگه را منعقد و امورات آتیه ی دولت را تحت نظر دقت گرفته، به استشاره و استصواب وکلای ملت عزیز خود، قرار های نافع و لازمه را برای آرامی و رفاه ملت و ترقی وطن محبوب خود بدهیم و به این وسیله اشتیاق قلبی خود مان را که به دیدار شما اولاد های دلاور خود داشتیم تسکین نماییم. اینک تمام وکلای شما رسیدند و از دیدار خود شان فرحت بی اندازه ی قلبی به من بخشیدند.

فرزندان عزیز!
امروز بحمدالله ما دوره ی ترقیات ابتداییه ی ده ساله ی خود را با کمال کامیابی طی کردیم. من از اطاعت و فداکاری شما، از جهد و هم آهنگی شما، از غیرت و همت شما، از صمیم دل رضایت و مسرت دارم. ما امروز در صحنه ی مبارزه ی سعی و عمل دوره ی دوم ترقیات مملکت، داخل شده ایم. ما باید با دل و دماغ قوی و با تحمل و شکیبایی که مخصوص فطرت افغانان شجاع است، از همه گونه زحماتی که در راه ترقیات وطن مقدس افغان پیش آید، پذیرایی کنیم.
طوری که به شما مبرهن شده، من ابداً از خدمات ملت عزیز خود خسته نمی شوم. عشق قلبی من، آرمان و آرزوی یگانه ی من، حاصل حیات و زنده گانی من، فقط تعالی ملت محبوب و وطن مقدس من است. در این راه، عزم من متزلزل نمی شود، ولو با هر قدر مشکلات دچار شوم، هیچ گونه مدح و ثنا، هیچ قسم لوم و توبیخ، اثری به من نمی کند و مرا از فکر ترقیات و سربلندی شما باز داشته نمی تواند.
پس نظر به عزم راسخ و قوت قلبی که برای خدمات و ترقیات شما در خود مشاهده می کنم و نسبت به اعتماد و شوقی که بر وفاداری و مردانه گی و وطن دوستی و صداقت شما اولادان غیور خود دارم، بعون الله تعالی تکیه کرده به شما اطمینان می دهم که: با مظفریت فوق العاده و ترقیات درخشان، دوره ی دوم مساعی خود را خاتمه خواهیم داد و یک بار دیگر ثابت خواهیم نمود که: نژاد پُر افتخار افغان بر هرگونه عایق و حایلی که سد باب ترقیات افغانستان شدن بخواهد، غالب می شود.» (جزوه ی به ملت عزیزم، تمهید شاه امان الله در تدویر لویه جرگه ی سال 1929)
این تمهید، جهت تدویر جرگه ای بود که امان افغان، پس از بازگشت از سفر طولانی خارج از کشور، خطاب به مردم، ارائه کرده است. تداعی شخصیت شاه امان الله، همیشه با انگیزش حس عاطفی ما توام است. در نوع ادبیات خاص او، محبت سرشار به مردم، وطن و آروزی قلبی پیشرفت و رفاه، هنوز هم به افغان ها انگیزه می بخشند که عقب نروند.
نود سال پس از سقوط امانی، اما هرچه از مفاهیم حُریت سیاسی، جهش مدنی و رو به جلو معاصر طرح می شوند، به گونه ای تکرار خوش برداشت هایی اند که در سلطنت اعلی حضرت شاه امان الله شکل گرفتند. این گونه، هرچند در بستر مبارزات طولانی مردم ما از 5 سده بدین سو، گذشته دارد، اما نوع عصری (مدرن) به تعمیم ذهنیت هایی انجامید که می شود گفت مقطعه ی امانی، افغانستان را به جلوی رهنمون شد که سال ها بعد، پس از توحش سیاسی هشت ثور، انحصارات ملایان و تهدیدات بنیادگرایی مذهبی نیز اما فاصله گرفتن از تحجر و سنت زده گی های غیر تعریف شده، آرزوی قلبی هر افغان است.
در روز های مناسبتی که گاه تکرار خواسته های سیاسی، اصل قضیه را ملال می کند، اکثراً از شاه امان الله و 28 اسد(شکستن حصار و تحقیر استعمار) در جنبه هایی که در رژیم های مختلف، به تبع ایدیالوژی ها برجسته می شدند و این رویکرد به سنت جناح هایی مبدل شده است که هریک به میل خویش، شخصیت و سلطنت شاه امان الله را بازخوانی می کنند، یاد می شود.
باری باز برای ارج و ارجحیت شخصیت و سلطنت شاه امان الله، اما با رویکرد تجدد تاریخی، به یک بازخوانی دیگر، رو می کنم تا ثبات پایه های تاریخی جهش مدنی و سیاسی ما در تبلور شخصیت امان افغان، تبیین کند: همیشه خوانی تاریخ و باور های شاه امان الله، چه قدر به نفس آمال رفاه و داعیه ی مدنی مردم ما مرتبط است. این مثال (شاه امان الله) نماد تاریخی آن جهش سیاسی و مدنی ست که با دست آویز آن نیز به خواسته ها و اولویت های مدنی، سیاسی و اساسی خود می پردازیم.
مرحوم لودویک آدمک، رنسانس فرهنگی و رسانه یی معاصر افغانستان را بدون علامه طرزی، ناممکن می خواند. به مصداق این برداشت، خوانش زمینه ی سیاسی، مدنی و رفاهی افغان ها بدون شاه امان الله، اگر ناممکن نباشد، ناقص است.

ارزش سیاسی، اجتماعی و فرهنگی یک شهزاده در جنبش مشروطیت:

اعلی حضرت شاه امان الله در دامان پدر و مادری رشد یافت که به تعبیر کنونی، شخصیت های اول افغانستان شمرده می شدند. میراث تاریخی اعلی حضرت امیر عبدالرحمن، زمینه ی سیاسی اعلی حضرت شهید حبیب الله خان را ثبات بخشیده بود. پدر شاه امان الله در زمینه ای که خود مبتکر بسیاری از عناصر مدنی، فرهنگی و رسانه یی آن بود، در روشنگری هایی که به راحتی وارد حیات خلوت سلطنت می شدند، به گونه ای باعث شده بود(جلب توجه) تا امان الله از این طریق نیز عضو جنبش مشروطیت شود.

ketabton.com - The Digital Library

می شود گفت طرح های انکشافی، عمرانی و رسانه یی اعلی حضرت امیر حبیب الله خان، به اندازه ای خوب بودند که هرچند تعمیم آن ها به توطئه ی ترور خودش انجامید، اما آن مرد معزز، مسوولیت های وجدانی و میهنی اش را فراموش نکرد.
رسمیت معارف عصری و علاقه ی مفرط شاه به عمران و فرهنگ، به خصوص کتاب، بدون شک بر روش ها و علایقی اثر گذشتند که بعداً در سلطنت امانی، به جهش عظیم رو به جلو مدنی و رفاهی مبدل شدند؛ یعنی زمینه های از قبل فراهم شده، امان افغان را به فعال ترین عضو جنبش مشروطیت، مبدل کردند.
سلطنت شاه امان الله را می توان بزرگ ترین دست آورد جنبش مشروطیت افغانستان دانست؛ تحرکی که مایل بود کشور ما به توسعه ی عمرانی، انکشافی و اقتصادی رو آورد.
سلنطت یک عضو فعال جنبش مشروطیت:
تعمیم مفاهیم مدرن فرهنگی، رسانه یی و مدنی در مقاطعی که باعث تغییر و تحول بنیادین شده اند، در نمونه های تاریخی در کشور های اسلامی، در ترکیه با مصطفی کمال آتاترک، در ایران با رضا خان پهلوی، در کشور های آسیای میانه به وسیله ی اتحاد شوروی و در سایر نقاط با تسریع خیزش های ناسیونالیستی و سوسیالیستی نیز صورت پذیرفته اند. در نمونه های دیکتاتورشیپ، شخصیت هایی مانند صدام حسین در عراق و معمرالقذافی در لیبیا، بدون اعلام باور های بسیار مقید چپی و راستی، مردم را از مزایای رویکرد رو به جلو دولتی، مستفید کرده اند.
در افغانستان، گرایش های یک شهزاده به رفاه اجتماعی که بعداً در کسوت شخص اول مملکت ظاهر شد، موهبت هایی بودند که مردم ما به آن رسیده اند؛ هرچند زمینه های آن ها حتی در زمانی که جمال الدین افغان در دربار شاهان افغانستان، ریفورم می داد، گذشته دارد، اما در سلطنت امانی به مشی اساسی دولت تبدیل می شوند.
قرار گرفتن جنبش مشروطیت در راس قدرت که با شاه امان الله تمثیل می شد، به تسریع روندی انجامید که پس از سقوط امانی نیز تغییر در همه عرصه ها، وقتی آن تاریخ را بازخوانی می کنیم، اساس بسیاری از حرکات مدنی، فرهنگی و رسانه یی کنونی است.
تمثیل خواسته های جنبش ملی مشروطیت افغانان ها که از تمام اقوام عضو داشت، سلطنت امانی را به سمبول تاریخی ما مبدل کرده است. مزیت سلطنت یک عضو فعال جنبش مشروطیت باعث شد، طرح های کلان تحول، هرچند بسیاری تطبیق نیافتند، اما به آمالی مبدل شوند که در حاکمیت های بعدی، جزو جداناپذیر مشی دولت ها جهت تغییر مثبت، انکشاف و خدمات عامه باشند.
نقش تاریخی اعلی حضرت شاه امان الله، تنها منحصر به افغان جسوری نیست که استعمار را تحقیر کرد و به مردم رو آورد. مفاهیم مدنی، فرهنگی و رسانه یی تعمیم یافته در سلطنت او، افغانستان را از گذشته ای سوا کردند که در باور های عامه ی مردم، خوانش یک سویه ی باور ها، با وجود مفاهیم عصری حاکمیت، فرهنگ و رسانه که از سلطنت مرحوم امیر شیر علی خان قوام یافتند و در تمام حاکمیت های امیر عبدالرحمن خان و حبیب الله خان، هرچند با رعایت بیش از حد دینیات، اما تقویت می یافتند، جامعه را بی موازنه ساخته بود.
تعمیم ذهنیت های ارزش نقش زنان و دختران افغان، فرهنگ و سیاست نو، نظام های دیموکراتیک که با شورا حمایت می شوند و آن چه از بازخوانی قابل وصف جهش مدنی زمان شاه امان الله می دانیم، ارزش حضور تاریخی او را در مقطعه ای که باید ابراز وجود می کرد، مهم می سازند.
نود سال پس از «تراژیدی سقوط امانی»، اما اکثر مفاهیم انسانی آزادی های فردی، کار رسانه یی، فعالیت فرهنگی و احترام به حضور زنان، با تداعی شخصیت و سلطنت شاه امان الله، نوستالژیک می شوند. بنابر این، یادمان او، نه فقط تکرار خوش تووارد جدید سیاسی افغانستان است، بل همواره باعث می شود با جان کلام آن، به اولویت ها و آرمان هایی ارج بگذاریم که امروزه نیاز های اساسی افغانان به خاطر رسیدن به زنده گی آرام، مرفه، با وقار و با عزت می باشد.

د تاریخ یوه پټه پاڼه

کله چې خوست کې د سپه سالار محمد نادرخان او ببرک خان ځدران په مشرۍ پوځي او ملي لښکر خپل سوقيات بشپړ کړل- له کرښې اخوا په توچي تاڼه کې هم د پاځون هنگامه پورته شوه، ډېری ځايي سپاهيانو تاني پرېښې وې، پيرنگي د مې پر 25 مه د توچي ټولې ځوکې پرېښې وې، د ځوکيو وسايل، مليشي او عسکر يې سپين وام ته لېږدولي وو. دوی غوښتل د عيدکو په لور سپين وام کلا هم پرېږدي، ځکه خو يې خوراکي او لوژستکي توکي وسوځول، خو د سپه سالار نادرخان لښکر پسې ورسيد او پر سپين وام کلا يې د ازادی جنده لکه کړه. د مليشي يو ضابط پات خان له پنځلسو سپاهيانو سره د غازيانو اړخ ونيو، د جنرال نادرخان د پوځي لښکر تر څنگ د ځدرانو، ځاځيو، منگلو، وزيرو، ميسدو دوړو ملي لښکرې هم ملې وې. د وزيرو مسيدو د لښکر ډېری ځوانان هغه سپاهيان وو چې د غازيانو اړخ ته وراوښتی وو. د 1919 د مې په 25 مه له دته خېلو، شپانه خيساري، توت نري او بويه له چونيو او کلاگانو پرنگيان ووتل. سپاهيان وار په وار ياغي کېدل او پخپلو چونيو بريدونو ته ورگرځېدل.
له پوستو، چونيو او ځوکيو تښتېدلي سپايان او مليشه د ميرانشا کلا شاوخوا راټول شوي وو، د دوړو،وزيرو سپايان هم له پاځونوالو سره مله او د پيرنگي پر تاسيساتو يې په ور تر پللو د توچي کلا سوځولې وه. اپريدو سپايانو د ځايي هغو «وزيرو دوړو» پاځون ته په کتو په گوره پوځيانو ورباندې کړې وه. د ميرانشا له کلا هم سپايان له کمپ په راوتلو له غازيانو سره يو ځای شوي وو، د توچي پوليټيکل ايجنټ ميجر ارگريټ ته چې د ميرانشا کلا په حاج اخيستو د وزيرو، مسيدو ځوانانو د نبض تودوخه ځرگنده شوه، د شمالي وزيرستان عمومي قوماندانۍ ته يې وراندېز وکړ، چې د وزيرو دوړو ځايي سپايان له کلا وباسي او د کلا واک سيک او هندو سپايانو ته وسپاري.
په دېنده کې غازيانو د ډولونو انگازې د ميرانشا کلا ته رسېدلې، د وزيرو دوړو سپايانو له ايستلو ورانديې پاځون وکړ او د جمعه دار ترين خان پر مشرۍ يې په يمانه وسله ولجه او د الله اکبر په نارو له سک او دوگره پوځيانو سره جگړه پيل کړه، پاځونوالو د کلا دېوال سوری او له وسلو سره د بانديې راووتل، گوري چې زرگونه غازيانو له کلا د بانديې مورچې نيولي دي. د ميرانشا کلا د مې تر 30 مې کلابنده وه، له کلا د بانديې د جنرال اوکاس د پوځيانو او غازيانو تر منځ نښته روانه وه، په دغو جگړو کې له غازيانو 36 تنه شهيدان او 61 تنه ژوبل شول، د پيرنگي له پوځونو 275 تنو خپل سرونه خوړلي وو.
د شمالي وزيرستان له ځوکيو او پوستو د وزيرو دوړو سپايان راووتل د ميرانشا لمر خاته ته د پيرنگي له شړ و کلا گانو د مې تر 27 مې ايله دوی کلا وې (عيدکو- او ريشيا پوسټ) له پيرنگي سره پاتې وې، يوه ورځ ورانديې د مې په 26 مه د شېنکې پوستې سپايان، سېدگی پوستې ته له دې ويرې تښتېدلي و چې جنرال نادرخان ښايي له سپين وام دې پلو مخه کړي.
پر همغه نېټه د کجوري له کلا هم سپايانو سيدگي ته په تښتڅه پښې سپکې کړې وې، سپه سالار نادرخان چې د مې پر 23 مه تل کلا نيولې وه، د جون په 5 مه د جنرال ار ايچ ډاير په مشرۍ د پيرنگي پوځ له کوهاټ چونې د تل په استقامت سوقيات پيل کړل. جنرال ډاير له سپه سالار نادرخان په څنگ د تل لوېديز کې د ببرک خان ځدراڼ په ځلور زره کسيز لښکر بريد وکړه سخت جنگ ونښت، گوره پوځيانو ته د سرو مال درانه زيانونه واوښتل.
د هندوايسرای اعليحضرت غازي امان الله خان ته د خبرو او متارکې بلنه ورکړه او هغه خپلو جنرالانو ته د ډز بندی امر وکړ.
که حکومت په دغه استقامت د غازيانو پر مختگونه او سوبو ته په کتو نورو استقامتونو کې د ستراتيژۍ او تاکتيک اروند نوښت پامور بللی وای ښايي افغانستان خپلو طبيعي سرحدونو ته رسېدلی وای.

ketabton.com - The Digital Library

تور او سپین صنعت

اروابناد استاد عبدالجلیل وجدي

په تېر پسې...

سراج الاخبار افغانستان:

مولوي عبدالروف خاکي له خپل پلار مولوي عبدالرحیم څخه زده کړې وکړې چې د امیر شېر علي خان د حضور ملا او د هغه د زوی او ولیعهد آو ښوونکی هم و.

د خپل پلار له شهادت څخه وروسته د ۱۲۹۸ ش کال د شوال په میاشت کې له هېواده بهر تلو ته اړ شو او د ۱۳۰۰ هـ.ق کال په شاو خوا کې بېرته هېواد ته راغی.

کله چې مولوي عبدالروف بېرته خپل هېواد ته راغی، نو د حضور ملا او د شاهي مدرسې د لومړي مدرس په توگه وټاکل شو. په دغه دربار کې به یې له بهرنیو اخبارونو او بهرنیو ژبو څخه خبرونه هم ترجمه کړل.

د کندهار د مشاهیرو لیکوال ولي زلمي لیکلي چې مولوي صاحب په عربي، فارسي، پښتو کې ادیب آو لیکوال او شاعر و.

ده به د هغو ټولو عربي مجلو مهم موضوعات چې شاهي دربار ته راتلی ترجمه کول. د ده علمي تبحیر ته دوو پاچاهانو امیر عبدالرحمن او امیرحبیب الله خان په درنه سترگه کتل، کله چې پادشاهي امیر حبیب الله خان ته په میراث کې ورسېده، نو د حضور ملایي د شاهي مدرسې معلمي او د دربار فرهنگي ویاړ ده ته پاتې شو. د هېواد دغه علمي او فرهنگي شخصیت د یو شمېر نورو روښانفکرانو په مرسته د سراج الاخبار افغانستان په نوم یو انجمن جوړ کړ چې بیا همدغه انجمن د دغه مولوي په مشرۍ د سراج الاخبار افغانستان په نوم د یوې جریدې په تاسیس بریالی شو. دی د اوه شپېتو کلونو په عمر په کابل کې د ۱۳۳۳ هـ.ش د شوال په ۱٦ وفات شو، محمود طرزي په سراج الاخبار افغانستان کې ولیکل:

... به تمام افسوس و کمال یاس و حسرت با چشم اشکبار و قلم ماتم بار خبر کدورت اثر ضیاع ابدی عالم علامه و فاضل کامل فرزانه فضایل همراه علیجاه مولوی عبدالروف خان صاحب را درج صحایف غم و اندوه می نمایم. سراج الاخبار افغانیه به مولوی زاده گان ذی فضل و عرفان جناب مولوی عبدالواسع خان و مولوی عبدالروف خان فرزندان ارجمنان حضرت مرحوم مشارالیه عرض تعدیب تقدیم میکند.

مرحوم مولوي تر ۱۳ زیات کتابونه لیکلي دي، په عربي، فارسي او پښتو یې شعرونه ویلي، په یو نظم کې یې د هېواد پالنې روحیه داسې رانغښتلې ده.

افغان اگر فگند بر صلاح خویش
اول ببایدش که بگیرد سلاح خویش
گر اصطلاح وی طلب و عیش و عشرتست
فرض است آنکه محو کند اصطلاح خویش
این سر زمین خوش که بافغان چو مادرست
داند پسرانش بد گرها جناح خویش

د امیر شېر علي خان په وخت کې د شمس النهار له خپرېدو وروسته بیا در امیر عبدالرحمن خان په وخت کې د کومې خپرونې پته نشته. البته په همدغه وخت کې او د امیر حبیب الله خان د واکمنۍ په دوران کې یوه لاس کښلې (قلمي) روزنامچه د دربار لپاره لیکل کېده. په ۱۳۰۹ - ۱۳۱۰ هـ.ش کلونو کې ددې قلمي روزنامچې لیکونکی میرزا تاج محمد او په ۱۳۲۲ کې حافظ حیدرعلي اواری دی.

په دې توگه د شمس النهار له خپرېدو وروسته د افغانستان د ژورنالیزم په تاریخ کې یوه اته ویشت کلنه توره تیاره دوره راغلې ده چې له ۱۸۷۹م څخه یې تر ۱۹۰٦م پورې یعنې د سراج الاخبار افغانستان تر خپرېدو یې دوام کړی دی.

همدغه تیاره دوره د (سراج الاخبار افغانستان) تر خپرېدو پورې دوام کوي. مرحوم پوهاند حبیبي په ملي آرشیف کې د خوندي شویو اسنادو له مخې لیکلي چې د هېواد یو شمېر روښان فکران او پوهان د شاهي مدرسې مربوط او د حبیبي دارالعلوم مربوط د امیر حبیب الله خان دربار ته پېشنهاد وکړ چې د افغاني پوهانو یوه ټولنه دې جوړه شي او هغه دې د سراج الاخبار افغانستان په نوم یوه پنځلس ورځنۍ جریده خپره کړي. د دغه انجمن رئیس مولوي عبدالروف خان کندهاري تخلص په خاکي د شاهي مدرسې سر مدرس او د حضور ملا آو مولوي محمد سرور واصف د مولوي احمد جان الکوزي متخلص په تاجر زوی یې د محررۍ منشي توب دنده لرله. د دغو روښنفکرانو عالي هدف همدغه د خلکو راویښول او له نوي مدنیت او د دنیا له نویو پېښو سره د هغغو اشنایي وه...

د سراج الاخبار د انجمن غړي دغه کسان وو:

۱. اېډېټر یعنې عنوان گذار: مولوي عبدالروف خان.

۲. سب اېډېټر یعنې نایب عنوان گذار: مولوي نجیب علي خان.

۳. محرر زیر دست اېډېټران: مولوي سرور خان.

٤. مهتمم او د اردو اخبارونو ترجمان، منشي حافظ حیدر علي خان.

۵. د اردو اخبارونو ترجمې، معاونان: عبدالرحمن بېک او عبدالرحیم بېک

٦. خوش نویس کاتبان: میرزا غلام قادر خان او میرزا محمد اسحق خان.

۷. مصحح: قاري نېک محمد خان.

سراج الاخبار د خپلې ټولنې څخه بهر هم همکاران او همفکران لرل. د دربار په یو یادداشت کې سپارښتنه شوې وه چې به محمود طرزي څخه چې هغه وخت نوی له شام څخه خپل هېواد ته راستون شوی و، د صحافت د چارو او د جریدې په مضامینو کې نظر وغوښتل شي (جنبش مشروطیت در افغانستان، ٦،۷ م،م).

د افغانستان د ژورنالیزم تاریخچې هغه پېشنهادونه را اخیستي دي چې د دغه انجمن له خوا د جریدې د ښه تنظیم لپاره یې وړاندې کړي وو چې دا دي:

۱. د اخبار نوم دې سراج الاخبار وي چې د اخبار په لومړي مخ دې په پنډو حرفونو لیکل کېږي.

۲. د مطالبو د اخیستلو لپاره دې په هغه اخبارونو سربېره چې اوس کابل ته راځي ځینې نور ضروري اخبارونه، مواد لکه نقشې، جغرافیې، د لغت کتابونه چې د اخبار لپاره لازم دي، د حضور له امر نه وروسته دي راغوښتل شي او د پېښور د اسلامیه داگخانې د سر رشته دار په نامه دې فرمان صادر شي چې کتابونه او اخبارونه ددې لیک له مخې وآخلي او راویې لېږي:

د ضرورت وړ عربي اخبارونه، الظاهر، نبراس، المشارقه و المغاربه، مستشار، د ضرورت وړ انگریزي اخبارونه، اسلامیه کالج نتلی لاهور، د لاهور د اسلامیه مطبعې چاپ او د ضرورت وړ ترکي اخبارونه، د اړتیا وړ اردو اخبارونه: بمبیې گزت، دهلي گزت، کرزن گزت، نصرت الاخبار، مهر درخشان، اخبار سوداگر. په فارسي ژبه لویې او غنې نقشې، د ځمکې کره، براعظمونه، مراة الارض، د لاهور د اسلامیه مطبعې چاپ. په فارسي ژبه اطلس، د لاهور مفید عام طبع. د فارسي او عربي لغاتو کتابونه له هر ډول نه یې یو یو ټوک.

۳. دار السلطنة خبرونه دې د کوتوالۍ په وسیله خاص بیت الشورای ته ورسول شي او له هغې وروسته دې د جرگه گۍ د غړیو په خوښه د خپرېدو وړ پېښې د اخبار مطبعې او کېدای شي دغه خبره د یو څه مهتمم د اخبار د مدیرانو په خوښه مضمونونه ترتیب او کاپي یې دې لیکونکیو کاتبانو ته وسپاري او تل دې دا کار په نظر کې نیسي، خو تر وسه وسه دې له اختلافي مسالو څخه ځان وساتل شي، څو د ټولو مسلمانانو تر منځ وروروليي ټینگه شي.

٤. هغه پېښې او مضمونونه چې عموماً په اخبار کې خپرې.ي دا به وي:

- دیني مسئلې.
- استشهادونه چې وخت په وخت به د خلکو د هوسایۍ او نېکمرغۍ لپاره د دولت له خوا خپرېږي.
- خارجي خبرونه.
- د افغانستان پېښې.
- مقامي یعنې دارالسلطنه خبرونه.
- د غلې بیه او نور.
- د هېواد د بېلابېلو برخو د موسمونو حالات.
- شعرونه او ویناوې.
- د تجربه شویو داروگانو له نسخې او د روغتیا چارې.
- د تاجرانو اعلانونه.
- د «ذات مبارک سر کار والا» حالونه او حرکتونه لکه په جشنونو، رسمي دربارونو، د پوځونو کتلو او نورو وختونو کې د اخبار کچه دې په داسې ډول وي چې کاغذ ضایع نه شي او که د «حبل المتین» په اندازه وي ښه دی.
- په اول کې دې اخبار په میاشت کې یو ځل چاپ شي.
- اوس دې اخبار له اتو پاڼو څخه نه زیاتېږي او د اخبار د نسخو شمېر دې د دولت د منصبدارانو، ملکي او نظامي خدمتگارانو په شمېر وي او سل نسخې دې زیات خپور شي او د اخبار د چاپېدو ورځ دې چار شنبه وي.
- د اخبار د وېشلو چارې د ډاگ کارکونیکو ته وسپارلې کېږي او د ډاگخانې د پیاده گانو شمېر د اړتیا له مخې زیاتېږي.
- که کورني او باندینې خبرونه او بېل بېل مضمونونه چې د اخبار له خپرېدو څخه مخکې مطبعې ته رارسېدلي وي، د اخبار ټاکلې پاڼې ډکې نه کړای شي پاتې مخونه په ځینو نادرو کتابونو ډکېږي، لکه تاریخ افغاني او نور چې لا تر اوسه نه دي خپاره شوي، او په اخبار کې به د عجیب او غریب کتابونه را نقل او لکه د کتاب غوندې به چاپېږي.

د اخبار لومړنۍ گڼه د ۱۳۲۳ هـ.ش کال د ذی القعده په پینځلسمه (۱۹۰٦ م کال د جنوري په یوولسمه نېټه) په سنگي چاپ خپره شوه. (جنبش ۷ مخ).

نور بیا...

ketabton.com - The Digital Library

د استقلال سلمه کالیزه...

دا نه یوازې له تاریخ ناخبري ده، بلکې تاریخ د خپلو غوښتنو، خواهشاتو او ګټو تابع ګرځولو ګستاخي هم ده.

له همدې ځایه موږ د تاریخ پر هغو اړخونو تکیه کوو چې زموږ خوښه او ګټې پکې نغښتې وي، ځکه خو تاریخ د خپل سوچ، غوښتنو او فکر تابع ګورو، هغه پېښې- پرمختیاوې را اخلو چې تعبیر او استناد یې زموږ له مزاج او ګټو سره اړخ لګوي، که داسې نه وای، ولسمشر غني به دهمزنګ کې د نایب سالار عبدالوکیل خان نورستاني څلی او څلور لارې، د روښنایي غورځنګ د وژل شویو په نامه نه وای اعلان کړې؟

له صدارت د مرحوم میوندوال له استعفا وروسته نور احمد اعتمادي چې د مشر مجروح په خبره: «نه صحتش خوب بود، ونه پشت کار کافی داشت»، د پاچا لخوا د صدراعظم په توګه نوماند کړای شو. ده په اسانۍ د باور رایه تر لاسه کړه، خو د پاچا له ملاتړ سره یې د ستونزو د اداري مخه ونشوای مونډلی، هغه وو چې پاچا د ولسي جرګې رئیس ډاکتر عبدالظاهر د کابینې په جوړولو موظف کړ. له یوې خوا د پاچا ملاتړ او له بلې خوا جرګې د ریاست په موده کې له استازو سره تعامل ده ته د باور رایې تر لاسه کول اسانه کړل. ده په کابینه کې ډاکتر عبدالصمد حامد د صدارت مرستیال او محمد موسی شفیق د بهرنیو چارو وزیر وټاکه.

دغه وخت د هېواد په جنوب لوېدیز کې د وچکالۍ له امله سخته کختي را منځته شوې وه داسې خبرونه خوله په خوله ګرځېدل چې ځینو کورنیو له مالي تنګسیا د خپلو بچیانو پلور ته مخه کړې ده، د بهرنیو چارو وزیر مرحوم شفیق د عاجلو مرستو را غونډولو په پار بهرنیو هېوادو ته بېرنۍ سفر وکړ، ډاکتر صمد حامد د پلاوي په مشرۍ د مرستو د وېش په موخه کاختي ځپلیو سیمو ته ولاړ.

حکومت په هغه کال په سرکاري کچه د استقلال جشن له نمانځې تېر شو او جشن ته پام کې نیولې لګښتونه یې د دولت له رسمي کوډ څخه له کاختي ځپلیو سیمو سره د مرستو هغه ته انتقال کړل، خو په ملي کچه د استقلال جشن په هماغه ملي جذبه او پراخه پیمانه ونمانځل شو، له لګښتونو پرته یې جشن له پخوا زیات ملي او سرتاسري کړ. کلي کلي او کور کور ته د نمانځې لړۍ وغځېدله، یو ځل بیا دغه حقیقت را د بره شو چې ولسونه له سیاستوالو هوښیار دي.

سره له دې چې هغه مهال د جشن د لګښتونو یوه برخه د ننداړتونو او کورنیو مصنوعاتو او تولیداتو له پلور او د ښارندویانو «زمرکو» له مرستو را ټولولو برابرېدله، خو بیا هم حکومت جشن ته ځانګړې کړې بودجه او پام له اړو هېوادوالو سره د مرستو پکېچ ته ور ټول کړ. پدې توګه په سرکاري کچه د ۱۳۵۰ لمریز کال د استقلال جشن د نمانځې مراسم تر سره نشول.

د استقلال د سلمې کالیزې ریښتینې نمانځنه دا ده چې له وړاندې د جشن سیمه له غاصبانو او مافیا څخه ژغورل شوې وای او دغسې سترې نمانځې خپل وړ چاپېریال یا بستر مونډلی وای.

د استقلال او ازادۍ نمانځه دا ده چې خلکو ته امنیت، سوکالي، خوندیتوب، کار، درې وخته ډوډۍ او د ژوند لومړنۍ اسانتیاوې او اړتیاوې برابرې کړای شي.

موږ غواړو او دا مو هیله ده چې د استقلال سلمه کالیزه به درنو او پرتمینو مراسمو ونمانځل شي، خو لکه وړاندې مو چې یاده کړه لومړۍ ښایي د جشن سیمه او هورې د وزارتونو او دولتي ارګانونو دولتي ملکیتونه له زورواکیو او غاصبانو ژغورل شوې وای. دغه غصب چې یوه برخه یې همدغه زورواکیو او سرکار ته نژدې غټانو په خو ټنګو د اتیا سلو کالو په وده په ټېکه اخیستو د جشن سیمې بڼه، هیئت، هویت او ماهیت مسخه کړې دی.

د جشن پر سیمه سربېره پغمان کې د اماني دورې ملکیتونه، دولتي پارکونه، هوټلونه، اوه عامه بڼونه قوماندانانو او زورواکیو په یوه بله بڼه او پلمه لاندې کړې چې د سلمې کالیزې له نمانځنې دمخه ښایي دغه غصب پای مونډلی وای.

ارزښتونه باید سیاست ته استخدام نشي، دیني او ملي معتقدات ښایي د کمپاین ښو ته ټیت نکړای شي، ځرنګه چې دین له سیاست لوړ او سپېڅلی دی، دغسې ملي ارزښتونه هم باید د واک سیالۍ او اقتدار منډه نه وای ګرځېدلی.

وما علینا الا البلاغ

د افغاني ملکې، ثریا له نظره د ښځو مقام

ژباړه: علم ګل سحر

دا د ملکې ثریا، د هغې مرکې متن دی چې ۸۲ کله د مخه یې له یوې فرانسوې ورځپاڼې سره کړې وه. اعلیحضرت غازي امان الله خان د ۱۳۰٦ ل کال، د لیندۍ له شلمې څخه د ۱۳۰۷ ل کال، د چنګاښ تر لسمې نېټې پورې ځینو اروپایي، اسیایي او افریقایي هېوادونو په یوه اووه میاشتني اوږد سفر ولاړ. سره له دې چې دا سفر د نړۍ پر مختللیو هېوادونو ته شوی و، خو د سفر په ټوله موده کې غازي امان الله او هم ملکې ثریا خپل نیم مخ په نازک ټیکري پټ کړی و او په ټولو مېلمستیاوو او غونډو کې یې خپل افغاني پړنی ایسته نه کړ. کله چې غازي امان الله له انګلستان څخه فرانسې ته ورسېد د «هوهنلو» د ورځپاڼې خبریال له ملکې ثریا څخه د لنډې مرکې هیله وکړه. دغه ورځپاڼه په پاریس کې خپرېدله چې دیني او مذهبي معلومات به یې خپرول. ملکې هریا دغه مرکه په خلاصه ټنډه او خوښۍ ومنله او په شلو دقیقو کې یې د خبریال پوښتنو ته ځوابونه وویل. په مرکه کې یوې ترکۍ مېرمنې په فرانسوي ژبه د ژباړې چارې پر غاړه لرلې. د دغې مرکې متن هغه وخت له کوټې څخه په خپرېدونکي اخبار، جبل المتین کې خپور شو. دا دی موږ یو ځل بیا د دغې مرکې پښتو ژباړه خپروو، و به وینو چې افغاني ملکې ثریا اتیا کاله د مخه د ښځو د ژوند په باب څه ډول نظر درلود.

په مینه پوښتنه: علیا حضرت ملکې! ایا ستاسې له نظره، په اسلام کې د ښځو حقوق خوندي دي، که نه؟

ځواب: زه بېخي ډاډه یمو چې په اسلام کې د ښځو حقونه خوندي دي، د لوېدیځې نړۍ پوهان مستشرقین او متخصصین ښه پوهېږي چې د اسلام لوړ حکمونه د اخلاقی روزنې په برخه کې ډېر ګټور ټکي لري، دا چې تر اوسه پورې په پوره ډول تعلیم اوتطبیق شوی

ketabton.com - The Digital Library

نه دی، بېله خبره ده. د لوېدیځ خلک فکر کوي چې گني اسلام د ښځو پر حقوقو تېری کړی دی، په داسې حال کې چې دا خبره بېخي بې بنسټه ده، هر هغه څه چې د دیني او مذهبي علومو په برخه کې لږ پلټنې هم کړي وي، په دې مسئله پوهېږي. په هغه کچه چې د اسلام ځلانده لمر د ښځو نړۍ روښانه کړې ده. بل هېڅ دین او مذهب رڼا یې نه ده وربښلې، له یوه یا دوو حکومتونو پرته چې هغه هم د چاپېریال غوښتنه ده، نور په ټولو چارو کې ښځې له نارینه وو سره مساوي حقوق لري. هغه شخصي او اخلاقي روزنه چې په لوېدیځ کې ښځو تر لاسه کړې ده، د هغو ی له مذهبي چارو سره هېڅ اړیکې نه لري، یوازې د ښځو غوښتنه ده چې دوی یې له تمدن څخه برخمنې کړې دي. که له دیني او مذهبي نظره څېړنې وشي، ښکاره ده چې په اسلام کې ښځې د نورو ادیانو او مذاهبو په پرتله له هره لحاظه ازادي لري او حقونه درلودونکې بولي، اسلام دی او بس. دا اسلام دی چې ښځو ته یې په سیاسي او اقتصادي ژوند کې ونډه ورکړې ده. ١٣٤٦ کاله پخوا ښځو ته د بیعت په مسایلو کې چې اوس ټولټاکنې او د ټولو رایې اخیستل بلل کېږي، ښځو ته برخه ورکړل شوې وه، په داسې حال کې چې اروپایان اوس غواړي، ښځو ته د ټاکنې او رایې ورکولو حق ورکړي. له دومره زیات پرمختگ سره، سره تر اوسه ډېر اروپایي هېوادونه د ښځو دغه حق ته غاړه نه ده ایښې. البته دا ویلای شو چې د سمې او پوره زده کړې نشتوالی او د ځینو نیمچه دیني عالمانو کړو وړو د اسلامي نړۍ ښځې له خپلو حقوقو لیرې ساتلې دي او د نورو دینونو علماء هم دغه لیریوالی د خپلې بې خبرۍ په وجه د اسلام له احکامو سره په تړاو کې بولي. زه په دې سفر کې پوره شوم چې د لوېدیځې نړۍ ښځې د اسلام له گټورو حکمونو څخه بې برخې پاته شوې دي، نو ځکه ما امر وکړ چې د اسلام او ښځو په نوم کتاب خپور شي چې دغه د بې خبرۍ ستونزه له منځه ولاړه او د لوېدیځې نړۍ ښځې د اسلام له گټورو ارشاداتو څخه خبر شي. البته په دغه لنډه مرکه کې چې تاسې یې له ما سره کوئ، دغه نیگرتیا نه شي لیرې کېدای.

پوښتنه: علیا حضرت! د پړنې او حجاب په اړه څه نظر لرئ؟

ځواب: داسې ډېر دودونه او رواجونه شته چې د وخت په تېرېدو سره د دین او مذهب برخه گڼل شوي ده، دیني او مذهبي عالمانو هم د دیني اصولو په څېر د هغوی د پر ځای کولو ټینگار کړی دی چې دا ډول حکمونه په نورو مذهبونو کې هم شته . له دې څخه یوه هم په اسلام کې د حجاب مسئله ده چې دغه مسئله هم د دود او دستور له جملې څه گڼل کېږي. هغه څوک چې د اسلام له احکامو څخه بې خبره دي، دا مسئله د اسلامي محکمې یو حکم بولي. مگر هغه کلیمه چې په اسلام کې د ستر او احجاب په باره کې ورته اشاره شوې ده، د تهذیب او اخلاقو له مخې ده، نه د تهدید او تحریم لپاره، بلکې دا قراني مقدس حکم د نارینه او ښځې تر منځ گډ حکم دی، یانې د ښځو لپاره له مخ، لاسونو او پښو پرته ټول بدن ستر دی او د نارینه وو لپاره هم شرعي حد ټاکل شوی دی چې له نوم څخه تر زنگنو پورې سرت دی. نو ویلای شو چې د ښځې او نارینه لپاره د ستر حدود هغه حدودد دي چې د لمانځه او د کعبې شریفې د طواف پر وخت ټاکل شوي دي. د ستر او پردې مسئله یوازې په اسلام پورې اړه نلري. بلکې د نورو ادیانو په الهامي کتابونو کې ټاکلي حدود لري. که موږ وگورو دا اوسنۍ پرده او د ستر مسئله د اسلام له لومړنیو حکمونو سره په بشپړ ډول توپیر لري، لکه د مخه چې وویل شول، د یوې عنعنې او رواج شکل یې خپل کړی دی. د اسلام په لومړنیو پېړیو کې ښځې او نارینه یو ځای د جگړې ډگر ته تلل او د ټپیانو پر ټپونو به یې پټۍ ایښودلې. دا چې اوس عیسوي ښځې دا ډول روغتیایي خدمتونه سر ته رسوي، هغوی هم له اسلام څخه زده کړي دي، ځکه چې په تاریخ کې نه لیدل کېږي چې اسلام د مخه دې ښځو د جگړو په ډگر کې داسې دندې سر ته رسولې وي. په دې ډول به په لښکر کې ښځو نارینه دې ته هڅول او د ټېښتې او ناکامۍ په وخت کې به یې هغو ته پېغورونه ورکول چې دا ټولې داسې دندې دي چې له اوسنۍ پردې او ستر سره ډېر توپیر لري.

سربېره پر دې د حضرت محمد «ص» مېرمن، بي بي عایشه «رض» او د پیغمبر «ص» لور، حضرت بي بي فاطمه «رض» هغه روزل شوي او عالمې ښځې وې چې ډېر حدیثونه او روایتونه ځنې را نقل شوي دي. هغه وخت ښځې تل له نارینه وو سره په چارو بوختې وې، په غونډو، د جومات په لمونځونو، د اختر د لمانځه په مراسمو، د حج په مراسمو، د رئیس او خلیفه د ټاکلو، غزاوو ته د تلو او رای اخیستلو په وخت کې ښځې له نارینه وو سره یو ځای وې. نو داسې څرگندېږي چې ستر او پرده د هماغو شرعي حدودو تابع ده، نه دا اوسنۍ عنعنې او دستور چې په ځینو مسلمانانو کې رواجي شکل پیدا کړی دی.

پوښتنه: آیا ویلای شئ چې پړونې او رواجي ستر په اسلرام کې له کومه ځایه او څه وخت باب شو؟

ځواب: تر هغغه ځایه چې په تاریخونو کې څرگنده ده، تر اسلام د مخه ستر، د ټولنې په لوړ و طبقو کې رواج و او هغه یې د شان او شوکت یوه نښه بلله. له څلور گونو انجیلونو څه څرگندېږي چې د ابراهیم خیل الله «ع» پهع وخت کې هم ستر رواج درلود. د مصر د فرعونانو او د ایران د پاچاهانو په وخت کې داسې خلک هم وو چې له عامو خلکو څه د ځانونو د بېلولو، شان او شوکت د ساتلو لپاره یې له پگړۍ او څادرونو څخه کار اخیست.

کله چې یې دویم خلیفه حضرت عمر فاروق «رض» ته د عجمو جنگې اسیران راوستل، نو د ایزدگر له دوو لوڼو، شېربانو او د هغې له خور څخه پرته نورو ښځو پړونې نه درلودل، ځکه چې د ایزدگر لوڼې د لوړې طبقې ښځې وې او په دې ډول یېخپل شان او شوکت ساته. د چین او جاپان مکلو، ددې تر څنگ چې ځانونه یې د اسمان د لمر لوڼې بللې، ټول ژوند په پړونې او ستر کې تېر کړ. په اسلام کې د اوسنې ستر رواج د بني عباس د خلیفه گانو د واکمنۍ په وخت کې منځته راغلی ده. هغو په خپل دربار کې د عجمو دودونه او د ستورونه د اسلام له شرعي ستر سره گډ کړل. په داسې حال کې چې د دوی له واکمنۍ سره جوخت په هماغه وخت کې اموي خلیفه گانو په اندلس او قرطبه کې یوازې شرعي ستر درلود او ښځو هم په لوړو مدرسو او ښوونځیو کې زده کړې کولې او تر اوسه هم د غربو په هېوادونو، غربي نړۍ او ان په ټولو عربي هېوادونو کې د شرعي ستر هماغه حدود ساتل کېږي. که چېرې ستر واجب وي، پرېښودل یې باید حرام او ترک کوونکې ته یې باید جزا ورکړل شي په داسې حال کې چې د نړۍ زیاتره مسلمانان (د بشپړه ستر په مانا) ستر نه لري. د اسلام له پیل څخه تر اوسه پورې نه لیدل شوي او نه اورېدل شوي دي چې یوه ښځه دې د حجاب لیرې کولو له امله د جزا او عذاب وړ گرځېدلې وي او دا هم نه ده لیدل شوي چې د حضرت محمد «ص» خلافای رااشدینو او یا اوسنیو واکمنانو پورې یوه پاچا، یا خلیفه دا خپله دنده گرځولط وي چې کلیو او بانډو ته ولاړ شي او د خلکو د اوسېدنې په سیمو کې دې د ټیټې طبقې ښځې د ستر په ساتنه مجبورې کړي. په اوسني وخت کې ستر یوازې په ښارونو او هغه هم په لوړو او اشرافو طبقو کې رواج لري او په تبعیض او تخصیص د ځان لپاره ساتي، ځکه نو هېڅ وخت د نوکرو او خدمتگارو ښځو څخه د ستر غوښتنه نه کوي او پر خپلې بې ایمانۍ سترگې پټوي.

په اسلام کې باید د ستر مسئله د نورو خواوو په نظر کې نیولو سره وڅېړل شي او هغه دا چې ایا له لوېدیځوالو څخه د ختیځوالو تقلید ته په پام سره چې په چټکۍ سره روان دی، ممکنه ده، د ستر اوسنی رواج په ختیځ کې پاتې شي؟ په داسې حال کې چې له لوېدیځې نړۍ څخه د ختیځوالو تقلید دومره چټک دی چې په لږه موده کې به د هغوی له ټولو رواجونو او جامو څخه تقلید وشي.

د ستر په باب بله موضوع دا ده چې ایا اوسنی رواجي ستر د مسلمانانو او په ځانگړې ډول د ختیځې نړۍ د وروسته پاته والي لامل نه گرځي؟ په دې کې شک نشته چې اوسنی رواجي ستر د ښځو د لوړو زده کړو خنډ دی او د بشري ټولنې دغه نیمه برخه له تمدن او پرمختگ څخه پاتې کېږي. په دې منظور ختیځوالو نیت کړی دی چې له بېکارۍ او فلج کېدو څخه د بدن، د دغې نیمایي برخې د ژغورولو لپاره رواجي عادت پرېږدي.

بې له شکه چې ښځې نه یوازې د قوم او ټولنې په پرمختگ کې برخه لري، بلکې د دغه پرمختگ بنسټ جوړوي. نو که د یوه ملت او ټولنې ښځې له لوړو زده کړو او د ورځې له مروجو علومو څخه بې برخې وي، څنگه کېدای شي چې هغه ټولنه او قوم له نورو ټولنو سره سیالي وکړي چې وایې د ښځو له دغه ستر سره، سره دې د هغوی پوهه هم لوړه شي. د لنډ او محدود نظر خاوندانو فکر یوازې تر لیکلو او لوستلو پورې رسېږي. په داسې حال کې تجربه او ټولنیزه روزنه د لوړې پوهې او د پوهنځیو د لوستلو په نتیجه کې په لاس راځي. باید ووایم چې د داسې پوهې او تجربې تر لاسه کول او په ټولنیزو چارو کې گډون کول له رواجي پردې سره ممکن نه دی. که ختیځوال غواړي، له لویدیځوالو سره سیالي او رقابت وکړي، نو له نامطلوبو دودونو څخه دې ځان وژغوري، په خپله دې کار وکړي او له هغوی څخه دې تقلید نه کوي، یانې اوسنې رواجونه، ستر او پرده دې ایسته کړي او هماغه شرعي ستر چې د لوی خدای او رسول اکرم حکم دی، پر ځای کړي. له مخ، پښو او لاسونو پر ته دې ټول وجود پټ ساتي او خپل ملي شعایر دې د مذهب له اصولو سره یو ځای کړي چې په دې توگه هم له اوسني پرمختگ څخه بې برخې نه شي او هم د ستر له خلاف د لوېدیځ تقلید به د ختیځې ټولنې د پرمختگ ستنې ډېرې ژر ورانې او له منځه یوسي. زه د دغه سفر پای ډېر روښانه گورم او ویلای شم چې په اروپایي ټولنه کې د اسلام په نوم نه، بلکې په نورو ډولونو به د اسلام اصول ډېر دودونه او رواجونه ځای ونیسي او اروپایان به د خپل ژوند د تمدن لپاره له هغو څخه گټه واخلي.

ketabton.com - The Digital Library

هېواد ګوند

حزب هیواد

هېواد ګوند د خلکو د غوښتنو پر بنسټ د ټولنیز عدالت، د ولسونو تر منځ د سیاسي واک او ملي سرچینو عادلانه وېش، د دیني او ملي ارزښتونو ساتنه، ملي نواميسو، خپلواکۍ، بشپړتيا، ملي ګټو او ملي حاکمیت ته ژمن دی.

حزب هیواد متشکل ازاعضای مردم مبتنی بر عدالت اجتماعی، توزیع عادلانه قدرت سیاسی و منابع ملی میان مردم کشور، اضافه حقوق هموطنان عزیز، پاسداری از ارزشهای دینی و ملی، تمامیت ارضی، منافع ملی، حفظ نوامیس ملی و حاکمیت ملی.

د هېواد ګوند دموجودیت اعلان غونډه د روان (۱۳۹۸هـ ل) د زمري (اسد) میاشتې په درېیمه نېټه تر سره شوه

جلسه‌ی اعلان موجودیت حزب هیواد به تاریخ سوم ماه اسد سال روان (۱۳۹۸هـ ش) برگزار گردید.

Email: hewad.party1397@gmail.com Mob: 0766479300/ 0780295300 Fb: Hewad Political Party هیواد ګوند

ioglobal

Internet Services Through Fiber Optic

Wireless Communication Solutions

Wired and Wireless Backbone Solutions

Data Center Engineering and Design

IT Infrastructure Solutions

Security Solutions

Storage Solutions

High-Availability Solutions

Software Solutions and Software Systems

Web-based Information Solutions

خپلواکي مو مبارک شه

House No. 151, Mayoms Street on Sherpur Main Road, Kabul | Afghanistan

+93 (0) 20 22 131 21 - 4 | info@io-global.com | www.io-global.com | io-global

ORZALA NATURALS اورغلا طبيعي

افغانی، طبیعی، گیاهی

د خپلواکۍ سلمه کالیزه مو بختوره شه

Between Street 1 & 2, Taimani Main Road, Kabul, Afghanistan

Kart-e-4, Next to Alberoni Higher Education Institute | 0799143113

اوربند ستاسې د ټاکنیزو کمپاینونو تبلیغات په ور بیه خپروي

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English